

Muurit välillämme –

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumisesta lapsen hyvinvointiin

Inka Koskinen M1092

Opinnäytetyö, AMK

Tammikuu 2021

Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Koskinen, Inka	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Tammikuu 2021
	Sivumäärä 50	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Muurit välillämme – Kuvaileva kirjallisuuskatsaus vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumisesta lapsen hyvinvointiin		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Tapio, Tarja & Nybacka, Merja		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Vanhemman vankeusrangaistus koskettaa tänä päivänä Suomessa tuhansia alaikäisiä lapsia ja nuoria. Siitäkin huolimatta vankien lapset ovat edelleen melko näkymätön ja haavoittuva ryhmä. Vanhemman vankeusrangaistus merkitsee vääjäämättä lapselle jonkinlaista eroa vanhemmastaan. Vaikka lapsi ei ole tehnyt rikosta, hän voi silti kokea tulleeensa rangaistuksi. Aiheen herkkyydestä ja ajankohtaisuudesta huolimatta kotimaista tieteellistä tutkimusta aiheeseen liittyen on tehty varsin vähän. Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä omaa sekä alalla työskentelevien tietoutta ja ymmärrystä vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumisesta lapsen hyvinvointiin. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, miten separaatio näyttäytyy vankeusrangaistuksen yhteydessä. Tutkimuksen taustoittamiseksi kuvataan vankeuteen liittyviä käytäntöjä sekä raameja, joiden puitteissa vangen yhteydenpito vankilan ulkopuolelle ja näin ollen lapseen on mahdollista. Teoreettinen viitekehys rakentuu lapsen hyvinvoinnin määrittelemisestä, perheen ja sen merkityksen tarkastelusta sekä lapsen ja vanhemman välisen eron heijastumisesta lapseen. Tutkimusmenetelmänä toimi kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja tiedonhaku toteutettiin manuaalihaun lisäksi ProQuest Central- ja Cinahl -tietokantoja hyödyntäen. Tutkimusaineistoksi valikoitui 12 artikkelia ja ne analysoitiin sisällönanalyysin menetelmin teemoittelemalla. Tulosten mukaan vanhemman vankeusrangaistus ja sen aiheuttama lapsen ja vanhemman välinen separaatio näyttäytyi konkreettisesti niin arjen muutoksissa kuin lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Sen lisäksi vankeus heijastui lapsen elämään mm. sosiaalisina, psyykkisinä ja emotionaalisina vaikeuksina sekä käyttäytymis- ja koulunkäynnin ongelmina. Tulokset osoittivat, että mm. leimautuminen, katkenneet kiintymyssuhteet ja sosiaaliset ongelmat lisäsivät merkittävästi lasten riskiä epäsosiaaliseen käytökseen ja mielenterveysongelmiin.		
Avainsanat (asiasanat)		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Koskinen, Inka	Type of publication Bachelor's Thesis	Date January 2021
	Number of pages 50	Language of publication: Finnish
		Permission for web publication: x
Title of publication The Walls between Us - Descriptive literature review of the impact of parental imprisonment to a child's wellbeing		
Degree programme Degree programme in Social Services		
Supervisor(s) Tapio, Tarja & Nybacka, Merja		
Assigned by		
Tiivistelmä Parental imprisonment concerns thousands of minor children and the young in Finland nowadays. Nevertheless children of prisoners are still quite an invisible and vulnerable group. Parental incarceration inevitably means some kind of separation of parent to a child. Eventhough the child hasn't committed a crime one may still feel punished. Despite of the sensitivity and topicality of the subject there are only few national researches of the topic. The meaning of the thesis was to increase knowledge and understanding for those working in the social field of how parental imprisonment affects children's welfare. The thesis also strives to find out how separation shows up in lives of prisoners' children. To clarify the background of the thesis there is a description of prison practices which make a prisoner's communication to the child possible. The theoretical framework of the study is based on definition of child's wellbeing, examination of the family and its meaning and affect of separation between the child and the parent. Research method was a descriptive literature review. The data search was carried out by ProQuest Central and Cinahl databases plus manual search. Research material consists of 12 articles and they were analysed by themes. According to the results parental imprisonment and separation between a child and a parent appeared concretely both in changes of everyday life and in interaction between a child and a parent. Additionally imprisonment appeared in child's life among other things as social, mental and emotional difficulties and behavioral problems and hardship at school. The results indicated that i.a. stigma, broken attachment and social problems significantly increased children's risk of antisocial behavior and mental health problems.		
Keywords (subjects)		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto.....	3
2	Lähtökohdat ja tausta	5
2.1	Vankila Suomessa	5
2.2	Yhteydenpitomahdollisuudet	6
3	Lapsen hyvinvointi	7
3.1	Hyvinvoinnin määrittelyä	7
3.2	Perheen merkitys	10
3.3	Erossa vanhemmasta	12
4	Tarkoitus ja tavoite	14
5	Tutkimuksen toteuttaminen	15
5.1	Menetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	15
5.2	Aineiston haku ja valinta	16
5.3	Aineiston analysointi	21
6	Tulokset	24
6.1	Lapsen ja vanhemman välinen ero	24
6.1.1	Separaatio	24
6.1.2	Huolenpidon ja asumisen muutokset	26
6.1.3	Uudenlainen lapsi – vanhempi -suhde ja yhteydenpito.....	27
6.2	Vankeus ja lapsen oirehdinta	28
6.3	Sosiaaliset ulottuvuudet	29
6.4	Koulunkäynnin ongelmat.....	31
6.5	Positiiviset seuraukset.....	32
7	Pohdinta	34
7.1	Tulosten tarkastelu	34
7.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	36
7.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimusideat	38

Lähteet	41
Liitteet.....	46
Liite 1. Valitut tutkimusartikkelit.....	46
Liite 2. Aineistonhallintasuunnitelma	48

Kuviot

Kuvio 1. Tutkimusaineiston hankinta- ja valintaprosessi	19
Kuvio 2. Aineistosta muodostuneet teemat	22
Kuvio 3. Esimerkki teeman muodostumisesta.....	23
Kuvio 4. Vanhemman vankeusrangaistuksen ja separaation heijastuminen lapsen hyvinvointiin	33

Taulukot

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.....	17
Taulukko 2. Lopullisen tutkimusaineiston perustiedot	20

1 Johdanto

Vanhemman vankeusrangaistuksen arvioidaan tänä päivänä koskettavan Suomessa noin 8000–10 000 alaikäistä lasta. Silti vankien lapset ovat melko näkymätön ryhmä. Euroopan parlamentti on todennut, että vankien lapset ovat hyvin haavoittuva ryhmä samalla tavalla kuin esimerkiksi vammaiset lapset. Vanhemman vankeudesta johtuva ero tai suhteen häiriintyminen lapsen ja vanhemman välillä vaarantaa vakavasti lapsen oikeutta ja mahdollisuuksia normaaliin kehitykseen. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2019.)

Vanhemman vankeusrangaistus merkitsee vääjäämättä lapselle jonkinlaista eroa vanhemmastaan. On selvää, että vankeusrangaistus vaikuttaa etenkin lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen monella eri tavalla. Lapsi joutuu olemaan vanhemmastaan erossa pitkiäkin aikoja ja tapaamiset ovat sallittuja vain valvotuissa olosuhteissa lyhyen aikaa kerrallaan. Puhelinyhteys on mahdollinen - sekin rajoitetusti - ja kirjeenvaihto voi tuntua oudolta ja hitaalta. Mikäli vanhempi on yksinhuoltaja, voi vankeus johtaa lapsen huostaanottoon tai sijoittamiseen kodin ulkopuolelle. Sen lisäksi, että lapsi joutuu olemaan erossa vanhemmastaan tai vanhemmistaan, hän voi joutua kohtaamaan kiusaamista, leimautumista ja/tai syrjintää. Vanhemman vankeusrangaistus voi monin tavoin lapsestakin tuntua rangaistukselta. (Karsikas 2003, 31.) Aiheen herkkyydestä ja ajankohtaisuudesta huolimatta etenkin kotimaista tieteellistä tutkimusta aiheeseen liittyen on varsin vähän saatavilla (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2019).

Suomessa aihetta on sivuttu opinnäytetyötasolla mm. Mäkinieniemi (2010), joka on tutkinut opinnäytetyössään lasten ajatuksia isyydestä isän ollessa vankilassa. Kaartinen ja Backman (2006) selvittivät opinnäytetyössään naisvankien ja heidän lastensa välistä yhteydenpitoa, ja Joensuu (2002) tutki opinnäytetyössään ammattilaisten näkökulmia ja kehittämishaasteita vankien perheiden lastenohjelmalle. Erjava ja Kähärä (2011) tarkastelivat opinnäytetyössään vankien omaisten kokemuksia ja vankeuden vaikutuksia perheeseen. Rämö (2011) on puolestaan ProGradu- tutkielmassaan tutkinut vanhemman vankeuden merkitystä lapselle.

Myös Rikosseuraamuslaitoksen (2003) julkaisema selvitys 'Perhe muurin toisella puolen' tuo esiin vankeuden ja perheen yhteensovittamisen näkökulmia ja perheen läsnäolon merkitystä lapsen elämässä. Lisäksi Kriminaalihuollon tukisäätiö on valmistellut oppaan 'Kun perhe lusii', joka avaa perhetyön tietä vankeudesta vapauteen. Lisäksi Enroos (2015) on väitöskirjassaan tutkinut lapsia, jotka ovat vanhemman mukana vankilassa ja heidän etunsa toteutumisesta vankilaolosuhteissa. Tämä opinnäytetyö käsittelee vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumista lapsen hyvinvointiin ja selvittää, kuinka vanhemman ja lapsen välinen ero (separaatio) näyttäytyy vankeusrangaistuksen yhteydessä. Tutkimusaineisto on englanninkielinen.

Opinnäytetyön taustoittamiseksi kuvataan vankeuteen liittyviä käytäntöjä sekä raameja, joiden puitteissa vangin yhteydenpito vankilan ulkopuolelle ja näin ollen lapseen on mahdollista. Teoreettinen viitekehys rakentuu lapsen hyvinvoinnin määrittelemisestä, perheen ja sen merkityksen tarkastelusta

sekä lapsen ja vanhemman välisen eron heijastumisesta lapseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä omaa sekä alalla työskentelevien tietoutta ja ymmärrystä vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumisesta lapsen hyvinvointiin. Menetelmänä toimii kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja aineisto on analysoitu aineistolähtöisesti sisällönanalyysin keinoin teemoittelemalla. Tuloksista voidaan päätellä, että vanhemman vankeusrangaistus heijastuu merkittävästi lapsen elämään ja hyvinvointiin.

2 Lähtökohdat ja tausta

2.1 Vankila Suomessa

Vankilan tehtäviä voidaan määrittää eri tavoin. Perinteisin ajatus on, että sillä pyritään vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi rikoksiin. Yleisetevästä vaikutuksesta puhutaan, kun vankeusrangaistukseen tuomittu henkilö toimii ikään kuin esimerkkinä ja ehkäisee näin ollen muita tekemästä rikoksia. Vankilan tehtävänä voidaan nähdä myös rikoksentekijän vaarattomaksi tekeminen yhteiskunnasta eristämällä. Vanhimpia tehtäviä lienee vääryyden sovittaminen ja oikeudenmukaisuuden palauttaminen sekä hyvittäminen. Huolimatta eri aikojen painotuksista kaikki yllä mainitut tehtävät sisältyvät jokseenkin myös nykypäivän vankeusrangaistuksiin. (Laine 2002, 123–124.)

Lait luovat reunaehdot sille, tuomitaanko joku rikoksesta, millaisen rangaistuksen hän saa ja miten rangaistuksen käytäntöönpano tapahtuu. Suomen rikosoikeudellisen lainsäädännön pohjalta määritellään, onko jokin yksittäinen teko tai toiminta rikollista, ja millaisia seurauksia näillä rikoksilla on. Vankeuslaki taas määrää tuomion sisällöstä ja täytäntöönpanosta. Rikoksen luonne ja muut huomioonotettavat seikat vaikuttavat rikoksesta aiheutuviin seuraamuksiin. Mikäli teko tuomitaan rikolliseksi, seurauksena voi olla mm. sakkorangaistus, yhdyskuntapalvelu sekä ehdollinen tai ehdoton vankeusrangaistus. (Karsikas 2003, 76–77.)

Vankilat jaetaan valvontatasonsa mukaan suljettuihin vankiloihin ja avolaitoksiin. Avolaitoksissa liikkuminen ja oleskelu on mahdollista ilman välitöntä valvontaa. Suljetussa vankilassa sekä valvonta että säännöstö ovat tiukempia. Niiden vankien kannalta, joilla on perhettä, on merkittävää, millaisessa vankilassa rangaistus suoritetaan. Avolaitoksissa yhteydenpito vankilan ulkopuolisiin henkilöihin on helpompaa ja ympäristönä se on kaiketi lapsen kannalta miellyttävämpi kuin suljettu vankila. On myös oleellista, kuinka vankilassa oleva vanhempi pitää kiinni hänelle määrätyistä tavoitteista, kuntoutuksesta ja yhteydenpitoa tukevista toimista. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

2.2 Yhteydenpitomahdollisuudet

Suljetuissa vankiloissa on avolaitoksia tiukemmat rajoitukset muun muassa liikkumiseen, puheluihin tai tapaamisiin liittyen. Tällöin myös yhteydenpito

vankilan ulkopuolella oleviin läheisiin on vaikeampaa. Muun muassa puheluiden rajoitukset, tapaamisten vähyys ja tapaamisaikojen lyhyt kesto tuottavat ongelmia yhteydenpitoon. (Ryynänen & Suomela 2011.) Oli vankila mikä hyvänsä, sosiaalisten kontaktien ylläpitäminen on aina haasteellista, sillä vankila rajoittaa yhteydenpitomahdollisuuksia perheeseen ja muihin läheisiin. Vankilan kuuluu mahdollistaa vankien ja omaisten välinen yhteydenpito tarpeelliset rajoitukset huomioiden. Vankila pyrkii edistämään perhesuhteiden kehittymistä sekä vankeusaikana että sen jälkeen. Perhesuhteita pyritään ylläpitämään mahdollisimman normaalisti ja tapaamisia rajoitetaan vain sen verran kuin kunkin vangin kohdalla väärinkäytösten ehkäisy vaatii. Tärkeää on, että ratkaisut toiminnalle tehdään yksilöllisesti. Yhteydenpito läheisiin tapahtuu suurimmaksi osaksi puheluiden ja kirjeiden välityksellä sekä tapaamisissa vankilassa tai mahdollisesti poistumisluvalla vankilan ulkopuolella. (Karsikas 2003, 91–96.)

3 Lapsen hyvinvointi

3.1 Hyvinvoinnin määrittelyä

Suomessa lainsäädännöllä luodaan reunaehdot lasten hyvinvoinnille. Muun muassa lastensuojelulaki (417/2007) velvoittaa turvaamaan lapsen kasvuolot ja -ympäristön sekä puuttumaan asiaan, mikäli lapsen kehitys tai terveys näyttää vaarantuneen. Lastensuojelulain (417/2007, 88/2010) mukaan ”Lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle on turvattava riittävä hoito ja tuki,

kun lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö on tutkintavankeudessa tai suorittamassa vankeusrangaistusta”. Myös Rikosseuraamuslaitos on vuonna 2010 antanut määräyksen, jonka mukaan arviointikeskusten on lastensuojelulain mukaisesti otettava selvää, onko tuomitulla huollettavanaan lapsia ja onko lapsilla hoidon tai tuen tarvetta vanhemman suorittaessa vankeusrangaistustaan. Myös lapsen oikeuksien yleinen sopimus (60/1991) piirtää raameja lasten oikeuksille ja yhteiskunnan velvollisuuksille. Vaikka lait ja sopimukset luovat pohjaa lasten hyvinvoinnille, ne eivät varsinaisesti ratkaise lasten hyvinvoinnin tai pahoinvoinnin ongelmia ja niihin liittyviä kysymyksiä (Vornanen 2001, 20).

Hyvinvointi on moniulotteinen ilmiö, jota voidaan lähestyä monista eri näkökulmista (Broberg 2010, 44). Sen määrittelemisen ei ole helppoa, oli sitten kyse aikuisen tai lapsen hyvinvoinnista. Hyvinvoinnin voidaan katsoa koostuvan terveydestä, materiaalisesta hyvinvoinnista sekä koetusta hyvinvoinnista. Materiaalinen hyvinvointi rakentuu aineellisten elinolojen ja taloudellisen toimeentulon pohjalta, kun taas koettu hyvinvointi muodostuu pitkälti terveydentilan ja elämään tyytyväisyyden perusteella. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13.) On kuitenkin useita syitä, miksi perinteiset hyvinvointimääritelmät eivät sellaisenaan sovellu kuvaamaan lasten hyvinvointia. Ensinnäkin, koska lapsi ei kykene itsenäisesti huolehtimaan perustarpeidensa täyttymisestä, eivät hyvinvoinnin ehdot ole aikuisilla ja lapsilla samanlaiset. Toisekseen lapsi tarvitsee elämän tietoja ja taitoja oppiakseen toisten ihmisten huolenpitoa ja ohjausta. Myös lasten asema yhteiskunnassamme on erilainen kuin aikuisten: lapset eivät voi päättää itseään koskevista asioista samassa määrin kuin aikuiset (Minkkinen 2015, 23).

Lasten hyvinvointiin katsotaan sisältyvän fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja materiaaliset ulottuvuudet. Vornanen (2001, 26–27) kuvaa kirjassaan lasten hyvinvointia hyvinvointikolmion avulla, jossa yhden nurkan muodostaa turvallisuus, toisen nurkan muodostaa onnellisuus ja viimeisen nurkan muodostaa tyytyväisyys. Nurkkien välille on listattu hyvinvoinnin kriteerit eli lapsen oikeuksien yleissopimuksessakin esille nostetut hoito ja suojelu, oikeus osallistumiseen ja osallisuuteen sekä oikeus yhteiskunnan voimavaroihin. Minkkinen (2015, 23–24) määrittelee väitöskirjassaan lasten hyvinvoinnin ”tilaksi, jossa lapsen fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja materiaallinen tilanne on useammin positiivinen kuin negatiivinen”. Hänen mukaansa lasten hyvinvointiin vaikuttavat sekä lapseen itseensä liittyvät tekijät (yksilötekijät) kuten perimä että ympäröivä yhteisö ja yhteiskunta (yhteisötekijät) kuten mm. ympäristö, vuorovaikutussuhteet, sosiaalinen tuki sekä hoiva ja huolenpito. (Mts. 25–32.) Vornasen (2001, 33) mukaan lasten hyvinvointiin vaikuttavat edellisten lisäksi väestörakenne ja elinolot sekä perhe ja vanhemmuus. Perhe nähdäänkin yhtenä tärkeimmistä lapsen hyvinvoinnin tekijöistä. Forsen, Laine ja Tähtinen (2002, 81) katsovat lasten hyvinvoinnin riippuvan ensiksi siitä, miten perheissä, joissa lapset elävät, voidaan ja toiseksi siitä, miten lapset kokevat itse voivansa näissä perheissä. Tässä opinnäytetyössä yhdeksi hyvinvoinnin perustaksi määritellään perhe, joten lasten hyvinvointia käsitellään perheen ja sen merkityksen näkökulmasta.

3.2 Perheen merkitys

Perhekäsitteen määrittäminen on hankalaa, mutta yleensä jokaiselle syntyy jonkinlainen kuva, jonka useimmiten muodostavat äiti, isä ja lapset (Jallinoja 1985, 6). Tästä luonnollisesta perhemuodosta poikkeavat perheet on nähty sosiaalisina ongelmina yhteiskunnalle (Nätkin 2003, 16–17). Arkisuutensa ja tuttuutensa vuoksi perhettä pidetään usein itsestäänselvänä ja luontaisena ilmiönä eikä sen katsota vaativan erityistä punnintaa (Forsberg 2003, 8). Pohjolan (2015, 43) mukaan määrittelykeskustelun voi ylittää, jos ymmärretään, että perhe ei ole yhtälö tai kaava, joka pysyy alati muuttumattomana. Ei pitäisi ajatella perhettä yleisesti, vaan jokaisen ”omaa perhettä”. Yksilöt itse määrittelevät perheensä. Näin ollen samaan perheeseen kuuluvillakin voi olla erilaisia näkemyksiä ja määritelmiä perheestään.

Perinteisen avioliiton rinnalle on noussut avoliitto sekä erilaiset yksinhuoltaja-, uusio- ja sateenkaariperheet, joiden määrä on nykyään lisääntynyt huomattavasti. Yksinhuoltajaperheissä lapsi asuu ainoastaan toisen vanhemman luona. Uusioperheissä saattaa yhteisten lasten lisäksi olla puolisoiden lapsia entisistä parisuhteista. Samaa sukupuolta olevienkin välinen avioliitto on nykyään mahdollista. Perheellä voidaan nyky-yhteiskunnassa kuvata siis hyvinkin erilaisia yhteiselämän muotoja. (Valjakka 2002, 37.) Kaikesta teoreettisesta spekulatiosta huolimatta perhe on kuitenkin olemassa. Se voidaan nähdä kotina, verisiteinä, eri sukupolvina ja läheisinä ihmissuhteina. (Pohjola 2005, 43.) Perheen määritelmä on tärkeä vankiloille mm. perhetapaamisten vuoksi, kun mietitään, ketä vangiin perheeseen kuuluu ja kenelle tapaamiset on tarkoitettu.

Perhe on yksi keskeisimmistä lapsen hyvinvoinnin perustan tekijöistä. Lapsen omien voimavarojen lisäksi vanhempien ja koko perheen resurssit ovat erittäin tärkeitä. Perheen ulkoiset ja sisäiset voimavarat voivat toimia joko suojaavina tai riskiä lisäävinä tekijöinä lapsen hyvinvointia tarkasteltaessa. Ulkoisilla voimavaroilla tarkoitetaan mm. perheen taloutta, asumistasoa sekä vanhempien koulutustasoa. Sisäisillä voimavaroilla taas viitataan perheen historiaan, lasten ja vanhempien persoonallisuuteen sekä lapsi – vanhempi –suhteeseen. (Forsen ym. 2002, 87–88.)

Yleisesti tiedetään, että hyvät suhteet lapsen ja vanhemman välillä sekä tasapainoinen perhe-elämä vaikuttavat positiivisesti ja suotuisasti lapsen kehitykseen (mts. 88). Karsikkaan (2003, 14) mukaan perheellä on lapselle perustavaa laatua oleva merkitys. Vanhemmat ovat usein ensimmäisiä ihmisiä, joihin lapsella on pysyvämmät ja kiinteämmät suhteet. Lapsi oppii vuorovaikutustaitoja toisten ihmisten kanssa perheessä vallitsevan vuorovaikutuksen kautta ja perhe vaikuttaa paljolti yksilön arvoihin, käyttäytymiseen ja elämäntapaan. Lapsi myös kohtaa yhteiskunnan ensimmäistä kertaa usein perheen kesken ja sieltä välittyvät yhteiskunnassa vallitsevat normit, arvot ja kulttuuri.

Perheen sosiaalista merkitystä tarkasteltaessa olennaista ei ole, kuinka se muotoutuu tai mitä perhemuotoa perhe edustaa. Merkitys syntyy perheen jäsenten muodostaman yhteisön kautta: siitä, että yhteisön jäsenet kokevat yhteenkuuluvuutta ja että he haluavat elää ja jakaa arkeansa yhdessä. (Valjakka 2002, 39.) Forsen ym. (2002, 88–89) korostavat, että ennen kaikkea vuorovaikutus sekä lapsen hoivaamiseen, kasvatukseen ja tukemiseen liittyvät tekijät ovat avainasemassa lapsen hyvinvoinnin kannalta.

3.3 Erossa vanhemmasta

Niin kuin edellä on tuotu esille, vanhemman vankeusrangaistus tarkoittaa aina lapselle jonkinlaista eroa vanhemmastaan. Usein lapsen ja vanhemman välisestä erosta puhutaan avioeron tai sijoituksen yhteydessä, mutta harvemmin silloin, kun lapsi tahtomattaan ja yllättäen joutuu eroon vanhemmastaan vankeusrangaistuksen yhteydessä. Andersson (1989, 24–25) lähestyy vanhemman ja lapsen eroa käsitteellä *separaatio*. Hänen mukaansa separaatiosta on kyse, kun ihminen joutuu eroamaan jostakusta, johon hänellä on tunnesiteitä. Separaatio tapahtuu, kun lapsi erotetaan vanhemmastaan tai vanhemmistaan eli esimerkiksi vanhemman vankeuden kohdalla. Andersson (mts. 24–25) kuvaa kirjassaan myös Bowlbyn teoriaa, jonka mukaan lapset reagoivat tietyllä tavalla vanhemmasta erottamiseen. Ensimmäisenä reaktiona on vastustus, kun lapsi ei halua tulla jätetyksi. Seuraavana tulee vanhemman poissaolosta johtuva epätoivo ja lopuksi välinpitämättömyys ja tunnesiteiden katkaiseminen.

Raninen (2013) on kirjassaan referoinut Ruotsin vankeinhoitolaitoksen vuonna 2000 julkaiseman arviointiraportin vanhemmuuden tukemisesta vankiloissa. Raportin mukaan lapsi kokee vanhemman vankeuden yhteydessä eri vaiheita, joista ensimmäinen vaihe on vanhemmasta erottaminen. Tuolloin lapsella voi luonnollisesti ilmetä kriisireaktioita ja surua. Erottaminen voi olla hyvinkin tuhoisaa lapsen kehitykselle. Haavoittuvaisimpana ikänä pidetään ikää puolelta vuodesta kolmeen vuoteen, sillä tuolloin lapsi on muodostanut suhteita, joista on muodostunut osa hänen identiteettiään ja minäkehitystään, mutta

suhteet eivät ole ehtineet vielä muuttua tarpeeksi turvallisiksi ja tasapainoisiksi kestääkseen erottamista. Toinen lasta kuormittava vaihe on vanhemman poissaolo vankeusrangaistuksen aikana. Lapset ovat erityisen herkkiä vanhemman poissaololle 5–14-vuotiaina. Tässä vaiheessa poissaolo voi aiheuttaa lapsen vetäytymisen perheestä ja kavereistaan sekä alentaa lapsen itsetuntoa. Surun lisäksi lapsi voi tuntea ikävää ja kaipausta. Myös psykosomaattiset oireet ovat mahdollisia. Tässä vaiheessa vanhemman poissaolo luo huolta ja epävarmuutta lapselle. (Raninen 2013, 71–73.)

Rutter (1990) on tutkinut lasten reagointia vanhemmasta erottamiseen sijoitusten ja huostaanottojen tiimoilta, mutta teoria on sovellettavissa muihinkin erotilanteisiin lapsen ja vanhemman välillä. Rutter (1990, 28) kuvaa kirjassaan kaikkien yli viiden kuukauden ikäisten lasten käyvän läpi samat vaiheet. Ensimmäisenä vaiheena on järkytys, jolloin eron tapahtuessa lapsi on järkyttynyt eikä tahdo uskoa tapahtunutta todeksi. Tässä vaiheessa lapset syyttävät erosta helposti itseään ja saattavat oireilla myös fyysisesti. Järkytysvaihetta seuraa tilanteen ymmärtämisen jälkeen vastaanhangottelu. Tällöin lapsi kokee monenlaisia tunteita vihasta suruun ja lapsi protestoi tapahtunutta huonolla käytöksellä ja kiukkuamalla. Kun lapsi huomaa, että edelleenkin ero on todellinen, kiukku laantuu ja usein vastarinnasta luovutaan. Suuttumus ja vihan tunteet vaihtuvat suruun ja epätoivoon. Lapsen käytös muuttuu tällöin välipitämättömäksi ja surun tunteet näytetään hyvin avoimesti. Jotkut lapset voivat hieman taantua ja alkavat käyttäytyä kuin pikkulapset, sillä lapsi yrittää tiedostamattaan palata aiempaan aikaan, kun oli turvallisesti yhdessä vanhempansa kanssa. Epätoivoa seuraa sopeutuminen. Lapsi ei ole toipunut

erosta, mutta on kykenevä sopeutumaan tilanteeseen. Lapsi kaipaava vanhem-
paansa edelleen, mutta pystyy suhtautumaan eroon realistisemmin ja alkaa
kiinnostua jälleen muistakin asioista. Sopeutumisvaiheeseen pääseminen kes-
tää vähintään yhdeksän kuukautta. (Rutter 1990, 30–31.)

4 Tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä omaa sekä alalla työskentele-
vien tietoutta ja ymmärrystä vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumi-
sesta lapsen hyvinvointiin. Tavoitteena on kirjallisuuskatsauksen avulla ku-
vata vanhemman vankeuden heijastumista lapsen hyvinvointiin sekä tuoda
esille, kuinka separaatio näyttäytyy vanhemman vankeusrangaistuksen yh-
teydessä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten vanhemman vankeusrangaistus heijastuu lapsen hyvinvointiin?
2. Miten separaatio näyttäytyy vanhemman vankeusrangaistuksen yhtey-
dessä?

5 Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Menetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyön aineistonhankintamenetelmäksi valikoitui kirjallisuuskatsaus, koska haluttiin tietää, kuinka paljon ja minkälaista tutkimusta aiheesta on aiemmin tehty. Kirjallisuuskatsauksen avulla mahdollistetaan olemassa olevan tutkimustiedon hahmottaminen. Se kokoaa yhteen tiettyyn aiheeseen liittyviä tutkimuksia, jolloin saadaan kuvaa muun muassa siitä, kuinka paljon tutkimustietoa on olemassa ja millaista tutkimus sisällöllisesti on. (Johansson, Axelin, Stolt & Ääri 2007, 3.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi käytetyimmistä kirjallisuuskatsauksen muodoista. Se muistuttaa yleiskatsausta ilman tiukkoja sääntöjä. Se mahdollistaa kompaktin ja lukijaystävällisen kuvauksen - tässä tapauksessa vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumisesta lapsen hyvinvointiin. Vaikka käytetyt aineistot voivat olla laajoja eikä aineiston valintaa rajaa tarkat metodiset säännöt, pystytään tutkittava ilmiö kuitenkin kuvaamaan laajasti ja tarvittaessa kategorioimaan tutkittavan ilmiön ominaisuuksia. (Salminen 2011, 6.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus pohjautuu tässäkin opinnäytetyössä tutkimuskysymyksiin. Katsaus eteni vaiheittain muodostuen tutkimuskysymysten määrittämisestä, aineiston valinnasta, kuvailun rakentamisesta sekä tulosten tarkastelusta. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikainen 2013, 291–292.)

5.2 Aineiston haku ja valinta

Aineistoksi ryhdyttiin etsimään vertaisarvioituja tieteellisiä tutkimuksia ja artikkeleita, jotka käsittelivät vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumista lapsiin. Opinnäytteen aihe ja lopulliset tutkimuskysymykset muuttuivat pari kertaa työn edetessä ja ennen aineiston hakua aihe rajattiin ja tutkimuskysymykset viimeisteltiin lopulliseen muotoonsa. Hakuprosessi suunniteltiin huolellisesti ja se kirjattiin ylös. Haussa käytettiin sekä tietokantahakua että manuaalihakua. Manuaalihaku on tutkimukselle hyvä lisä, sillä vaikka tietokantahaut ovatkin kustannustehokkaita, ne eivät välttämättä tuo esiin kaikkia kirjallisuuskatsaukseen sopivia aineistoja (Axelin, Stolt & Suhonen 2016, 24–25).

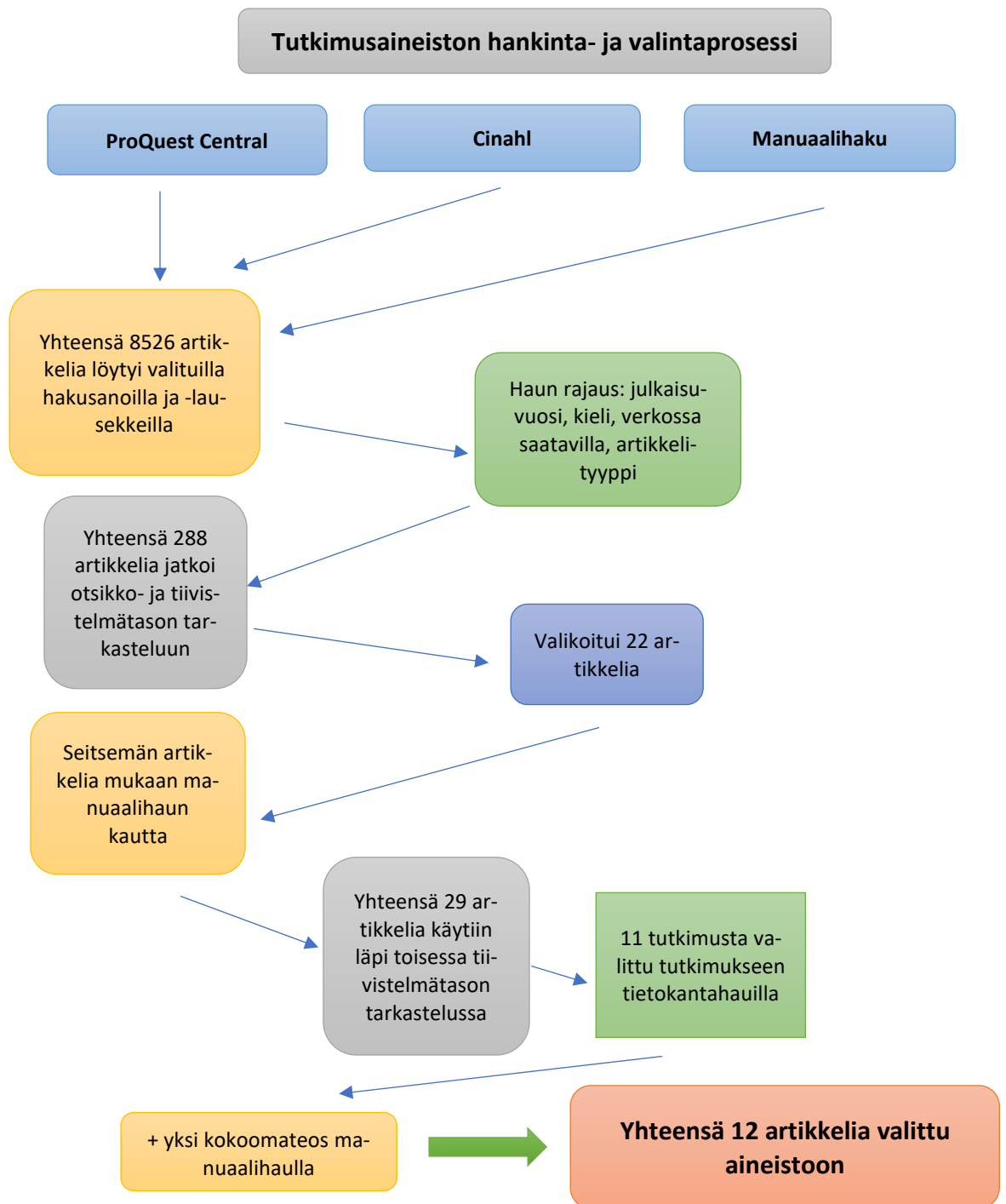
Kun tietokantahakuaineistolle oli taulukoitu sisäänotto- ja poissulkukriteerit, aloitettiin aineiston haku. Haut suoritettiin ProQuest Central- ja Cinahl- tietokantoihin. Kyseisistä tietokannoista löydettiin tutkimuskysymyksiin vastaava sisään- ja poissulkukriteerien mukaista aineistoa, jonka vuoksi muiden tietokantojen käyttämistä ei pidetty tarpeellisena. Hakusanoina käytettiin seuraavia sanoja: vanhempi, vankeusrangaistus, vankila, lapsi – vanhempi - suhde, parental, imprisonment, incarceration, jail, children, separation, parent – child -relationship, impact ja affect. Hakua tehdessä hyödynnettiin Boolean operaattoreita, katkaistuja hakusanoja sekä hakusanojen ja -lausekkeiden yhdistelmiä. Tietokantahauille määritellyt sisäänotto- ja poissulkukriteerit on tarkemmin määritelty taulukossa 1.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Otsikossa tai tiivistelmässä esiintyy sana vanhempi, vankila, lapsi – vanhempi -suhde, imprisonment, parental, jail, child, children, wellbeing, separation, parent – child -relationship, incarceration, impact, affect	Otsikko tai tiivistelmä ei sisällä yhtäkään kyseisistä sanoista TAI sisältö liittyy Kiinaan, Koreaan, vanhemmuuteen vankilassa tai vankien lasten tukemiseen kouluissa/laitoksissa/lastensuojelussa
Vertaisarvioitu tieteellinen tutkimus, artikkeli tai väitöskirja	Julkaistu on opinnäytetyö
Julkaistu vuosien 2000–2020 välillä	Julkaistu ennen vuotta 2000
Julkaistu on suomen- tai englanninkielinen	Julkaistu on muulla kuin suomen tai englannin kielellä
Verkossa saatavilla	Muualla kuin verkossa saatavilla

Ensimmäiset haut suoritettiin molempiin tietokantoihin sisäänottokriteerien mukaisilla hakusanoilla ja -lausekkeilla. Tällöin hakutuloksia oli yhteensä tuhansia (8526). Hakua rajattiin muiden sisäänottokriteerien mukaisesti (julkaisuvuosi, kieli, artikkelityyppi, verkossa saatavilla), jolloin hakutulosten määrä oli läpikäytävyyden kannalta realistisempi (288). Rajauksen myötä jäljelle jääneet 288 hakutulosta otettiin tarkempaan otsikko- ja tiivistelmätason tarkasteluun ja pari tuplaosumaa poistettiin. Otsikko- ja tiivistelmätason tarkastelun myötä vielä tarkempaan tarkasteluun valikoitui yhteensä 22 artikkelia. Manuaalisella haulla löytyi seitsemän artikkelia, jotka jatkoivat toiseen tiivistelmätason tarkasteluun. Tässä vaiheessa artikkeleita oli yhteensä 29. Tämä määrä oli opinnäytetyön tarkoitukseen ja käytettävissä olevaan aikaan nähden liian

suuri, joten artikkelit (29) tarkasteltiin tiivistelmätasolla vielä uudestaan. Tämän jälkeen lopulliseksi aineistoksi tietokantahakujen pohjalta valikoitui 11 artikkelia sekä manuaalihakulla yksi kokoomateos. Vaikka kokoomateos ei ole tieteellinen artikkeli, se otettiin mukaan aineistoon, koska kuvaileva kirjallisuuskatsaus sen sallii ja koska sen artikkeli sisältää relevanttia tutkimuskysymyksiin vastaavaa tietoa aiheesta. Se antaa myös erilaista näkökulmaa asiaan kuin muu aineisto. Aineiston kaikki 12 artikkelia ovat englanninkielisiä. Tutkimusaineiston hankinta- ja valintaprosessi on kuvattu seuraavassa kuviossa 1.

Kuvio 1. Tutkimusaineiston hankinta- ja valintaprosessi

Seuraavassa taulukossa 2 on lueteltu perustiedot lopulliseen analysointiin valikoiduista tutkimuksista.

Taulukko 2. Lopullisen tutkimusaineiston perustiedot

	Tutkimuksen tekijät ja nimi
1	Turney, K. & Goodsell, R. 2018. Parental Incarceration and Children's Wellbeing
2	Richards, M. 1992. The separation of children and parents: some issues and problems
3	Nylander, P-Å., Källström, Å. & Hellfeldt, K. 2018. After a childhood with a parent in prison – relationships and wellbeing as a child and young adult
4	Nosek, M., Stillman, J. & Zachary, W. 2019. Youth Experiences of Parent Incarceration: Doing Time from Both Sides
5	Murray, J. & Farrington, D. 2008. Parental imprisonment: Long-lasting effects on boys' internalizing problems through the life course
6	Mok, P., Astrup, A., Carr, M., Antonsen, S., Webb, R. & Pedersen, C. 2018. Experience of Child-Parent Separation and Later Risk of Violent Criminality
7	Miller, K. 2006. The Impact of Parental Incarceration on Children: An Emerging Need for Effective Interventions
8	McGinley, M. & Jones, C. 2018. Growing Up with Parental Imprisonment: Children's Experiences of Managing Stigma, Secrecy and Shame
9	Humphreys, K. 2018. Future Directions in the Study and Treatment of Parent-Child Separation
10	Emory, A. 2018. Explaining the Consequences of Paternal Incarceration for Children's Behavioral Problems
11	Coping. 2013. Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health
12	Aaron, L. & Dallaire, D. 2009. Parental Incarceration and Multiple Risk Experiences: Effects on Family Dynamics and Children's Delinquency

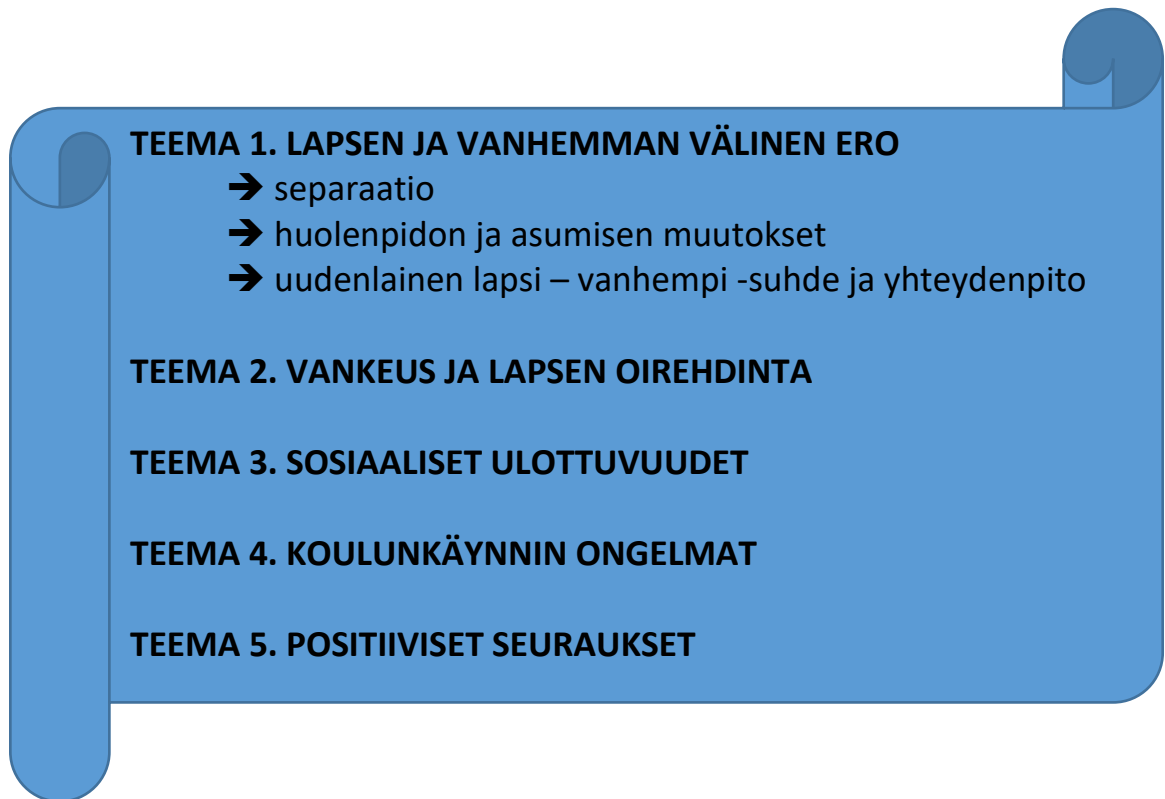
Tarkemmat tiedot valituista tutkimusartikkeleista löytyvät liitteestä 1.

5.3 Aineiston analysointi

Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisesti sisällönanalyysiä ja teemoittelua käyttäen. Sisällönanalyysin avulla tutkittavasta aiheesta saadaan mahdollisimman ymmärrettävä kokonaisuus. Se pyrkii selkiyttämään ja tiivistämään aineiston niin, että sisällön oleellinen merkitys saadaan esille. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 121.) Sisällönanalyysin tukena käytettiin teemoittelua eli aineistosta pyrittiin hahmottamaan keskeisiä aihepiirejä eli teemoja. Tämä siksi, että teemoittelulla voidaan luoda yhteys aineiston ja teorian välille ja sen avulla tekstimassasta saadaan esille kokoelma tuloksia tai erilaisia vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 179.) Teemoittelu etenee teemojen muodostamisesta niiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun: mitä teemasta on sanottu ja mitä siihen katsotaan sisältyvän (Jyväskylän yliopisto 2016). Pyrkimyksenä oli tuoda esille tutkimuskysymyksiä avaavia teemoja, jolloin pystyttiin vertailemaan tiettyjen teemojen ilmenemistä aineistossa (Eskola & Suoranta 1998, 174). Kerätystä aineistosta siis haettiin ilmiön kannalta merkityksellisiä seikkoja, jotka ryhmiteltiin teemoittain kokonaisuuksiksi (Kangasniemi ym. 2013, 297).

Tutkimusaineiston tematisointi aloitettiin sillä, että aineisto luettiin moneen kertaan lävitse, jotta saatiin muodostettua mahdollisimman hyvä kokonaiskuva siitä. Aineistolähtöiselle tutkimukselle tyypillisesti analysointi edellyttää aineiston perusteellista tuntemista ja valitun aineiston kokonaisuuden hallintaa. (Kangasniemi ym. 2013). Tämän jälkeen kirjattiin ylös tutkimuskysymyksiin vastaavia aiheita, jotka toistuivat aineistossa. Vanhemman vankeusrangaistus heijastuu lapsen hyvinvointiin monin eri tavoin, ja nämä osa-alueet

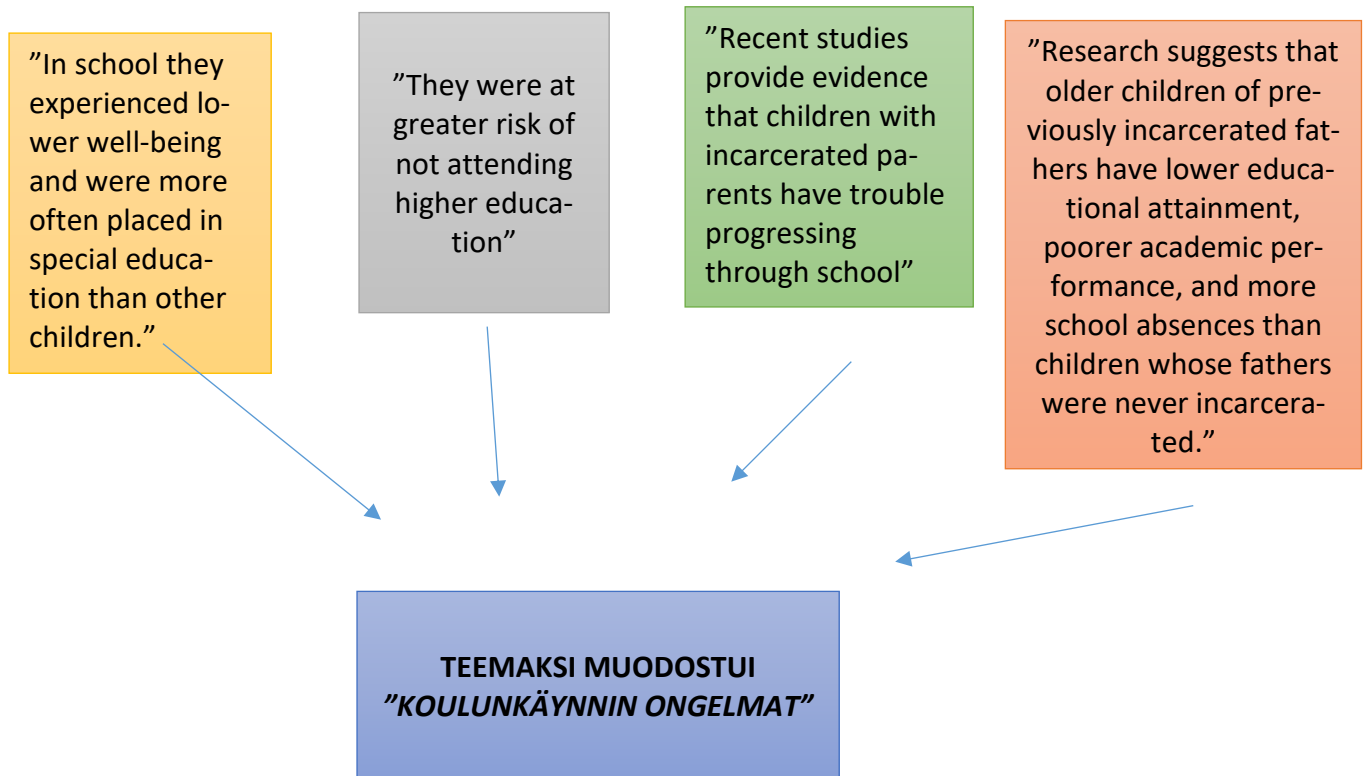
tuodaan teemoittelulla esiin. Muistiinpanojen pohjalta muodostettiin viisi pääteemaa, joihin osaan muodostui myös alateemoja.

Kuvio 2. Aineistosta muodostuneet teemat

Analyysin ensimmäiseksi pääteemaksi muodostui lapsen ja vanhemman ero, joka jakautuu kolmeen alalukuun sisältäen separaation, huolenpidon ja asumisen muutokset sekä uudenlaisen lapsi – vanhempi -suhteen. Seuraaviksi teemoiksi muodostui vankeus ja lapsen oirehdinta, koulunkäynnin ongelmat sekä sosiaaliset ulottuvuudet. Viimeisenä pääteemana nostettiin esille vielä vankeuden tuomat positiiviset seuraukset. (Ks. Kuvio 2.)

Seuraavassa kuviossa 3 on esitetty esimerkki teeman muodostumisesta.

Kuvio 3. Esimerkki teeman muodostumisesta

6 Tulokset

6.1 Lapsen ja vanhemman välinen ero

Lapset tarvitsevat kehittyäkseen ja selviytyäkseen aikuisen huolenpitoa. Vanhemman hoivan ja huolenpidon puuttuessa kasvaa lasten riski emotionaaliin ongelmiin, mielenterveysongelmiin, kognitiivisiin ja kielellisiin puutteisiin sekä sosiaalisiin vaikeuksiin. Vanhemman vankeusrangaistuksen aiheuttama lapsen ja vanhemman välinen ero voi herkästi johtaa näihin. (Humphreys 2018; Nosek, Stillman & Zachary 2019.)

6.1.1 Separaatio

Humphreysin (2018) mukaan vanhemman vankeusrangaistus on yksi syy lapsen ja vanhemman väliseen tahattomaan erottamiseen (separaatio). Erojen syitä voi olla muitakin, kuten esimerkiksi avioero, asunnottomuus, maahanmuutto tai kuolema, mutta kaikissa tapauksissa lapsi menettää hetkellisesti tai pysyvästi ainakin toisen huoltajansa. Separaatio ja vanhemman poissaolo, tässä tapauksessa vankeusrangaistuksen yhteydessä, vaikuttaa merkittävästi lapseen. Humphreys kuitenkin lisää, että separaation heijastuminen lapseen riippuu myös olosuhteista, kuten erottamista edeltävästä ympäristöstä, erottamisen välttämättömyydestä ja erottamisen jälkeisestä asumisjärjestelystä.

Niin ikään Richards (1992) vertailee julkaisussaan vanhemman vankeusrangaistuksen, vanhempien avioeron ja vanhemman kuoleman aiheuttamia vaikutuksia keskenään. Hänen mukaansa avo- tai avioeroprosessiin liittyviä tutkimuksia ja näiden tuloksia voidaan hyödyntää ja soveltaa niin ikään vankeuden aiheuttamiin vaikutuksiin. Kummassakin tilanteessa lapsi joutuu eroon toisesta vanhemmastaan ja yleensä vanhemman poismeno tapahtuu yllättäen, jolloin tilanne on lapselle odottamaton ja stressaava. Lisäksi Emory (2018) tuo tutkimuksessaan esille, että verrattuna muihin vanhemman poissaolon muotoihin vankeuden aiheuttama separaatio ja poissaolo voi tuntua lapsesta erityisen epäselvältä ja stressaavalta vankeuden aiheuttaman stigman vuoksi.

Tutkimuksista ilmeni, että vanhemman poissaolo ja lapsen ja vanhemman välinen separaatio voi vahingoittaa lasta ja että asetelma häiritsee ja muuttaa heidän välistänsä kiintymyssuhdettaan. Tämä häiriintyminen voi johtaa lapsella sulkeutuneisuuteen, taantumiseen, välinpitämättömyyteen ja masennukseen. (Humphreys 2018; Nosek ym. 2019.) Mok, Astrup, Carr, Antonsen, Webb & Pedersen (2018) tuovat tutkimuksessaan esille, että lapsen ja vanhemman välinen separaatio lisää todennäköisyyttä mm. häiriintyneille perherutiineille, negatiiviselle vanhemmuuskäyttäytymiselle, epävarmalle kiintymyssuhteelle sekä heikentyneille ekonomisille resursseille. Heidän mukaansa nämä kaikki ovat yhdistettävissä lisäämään riskiä heikompiin sosiaalisiin taitoihin, ongelmakäyttäytymiseen ja sopeutumattomuuteen ja näin ollen ne vaikuttavat heikentävästi lapsen hyvinvointiin. Vanhemman vankeus voi vaikuttaa myös toisen vanhemman kautta lapseen. Richardsin (1992) mukaan vanhemmat, jotka kärsivät yksinään masennuksensa, epätoivonsa ja ajatustensa kanssa, kykenevät heikommin antamaan lapselle huomiota ja tukea. Näin ollen lapsi voi

jäää yksin ja vaille aikuisen turvaa ja lohdutusta. Pahimmassa tapauksessa toisen vanhemman vankeusrangaistus johtaa vanhempien avo- tai avioeroon, jolloin lapsi joutuu käymään koko myllerryksen läpi kaksinkertaisena. (Richards 1992; Emory 2018.) Nosekin ym. (2019) mukaan separaatio ja vanhemman poissaolo uhkaa lapsen omanarvontunnetta ja identiteettiä sekä heikentää lapsen avoimuutta ja kykyä havainnoida ja kokea maailmaa uteliaasti ja luottamuksella.

6.1.2 Huolenpidon ja asumisen muutokset

Humphreys (2018) toteaa vanhemman vankeusrangaistuksella olevan mm. perheen taustasta, tuomion pituudesta ja lapsen iästä riippuen vaikutuksia lapsen asumiseen ja muihin arjen olosuhteisiin. Lapsen isän joutuessa vankilaan useimmiten lapsi jää äidille ja äiti toimii luonnollisesti lapsen huoltajana. Lapset, joiden äiti taas on vankilassa, harvemmin jäävät isälleen, vaan lapset menevät hoitoon isovanhemmille, muille sukulaisille tai sijaisperheeseen. (Murray 2007.) Lapsen perhemuodosta riippuen vanhemman vankeus voi aiheuttaa lapselle muutoksia asumisjärjestelyissä ja huolenpitäjässä. Huoltajaksi tai huolenpitäjäksi voi tilanteen mukaan ryhtyä esim. isä, äiti, isovanhemmat, sukulaiset, sijaisperhe tai laitos. Pahimmassa tapauksessa lapsi erotetaan kokonaan vanhemmastaan ja muista sisaruksistaan ja lapsi joutuu muuttamaan kodistaan. (Miller 2006.)

Niin kuin aiemmin on tuotu esille, vanhemman vankeusrangaistuksen konkreettisena seurauksena voi olla huolenpidon ja -laadun vaihdos. Humphreys (2018) toi tutkimuksessaan esille, että kun perheen toinen tai ainoa vanhempi

joutuu vankilaan, perhedynamiikka ja perheen roolit muuttuvat ja lapsi saat-
taa joutua muuttamaan pois kotoaan. Huolenpidon laadunvaihdokseen viit-
taa tutkimuksessaan myös McGinley ja Jones (2018), joiden mukaan monet
lapset kokevat, että vanhemman vankeusrangaistuksen myötä he joutuvat
kasvamaan liian nopeasti ja se ikään kuin pakottaa heidät kypsyymään. Varsin-
kin, jos lapsella on nuorempia sisaruksia, saattavat lapset kokea, että heidän
tulee huolehtia pienemmistä sisaruksistaan ja näin ollen lapsi joutuu kovan
paineen alle jo nuorella iällä.

6.1.3 Uudenlainen lapsi – vanhempi -suhde ja yhteydenpito

Kun vanhempi joutuu vankilaan, lapsi – vanhempi -suhde muuttuu tai ainakin
muuttaa muotoaan (Aaron & Dallaire 2009). Humphreys (2018) esittää vanhem-
man vankeusrangaistuksella olevan merkittäviä vaikutuksia lapsen ja vanhem-
man väliseen suhteeseen. Jotkin vaikutukset voivat näyttäytyä myös välillisesti
ja tällöin niitä ei välttämättä osata suoraan yhdistää vankeuden mukanaan tuo-
maan problematiikkaan.

Miller (2006) kuvailee vanhemman ja lapsen välisen suhteen laadun olevan
merkittävä tekijä, joka määrittää, missä määrin lapsi sopeutuu vanhemman
vankeuteen. Asiantuntijat ovat yhtä mieltä siitä, että lapsen ja vanhemman vä-
linen positiivinen kiintymyssuhde on ratkaisevan tärkeä yhteyden muodostu-
misen kannalta vankeuden aikana. (Miller 2006; Richards 1992.) Positiivisen
suhteen puuttuminen voi aiheuttaa korjaamatonta vahinkoa perhesiteille. Tä-
män vuoksi tapaamisiin ja kirjalliseen yhteydenpitoon rohkaistaan. Miller
(2006) ilmaisee, että jos olemassa oleva suhde lapsen ja vanhemman välillä on

ollut hyvä ja positiivinen, on tämän suhteen ylläpitäminen toistuvilla vierailuilla entistäkin tärkeämpää.

Kuten todettu, yhteydenpito vankilassa olevaan vanhempaan on lapselle erittäin tärkeää suhteen säilymisen kannalta. Vankilassa yhteydenpito vankilan ulkopuolelle on kuitenkin säänneltyä ja vankilan mukaan se voi olla hyvinkin vaikeaa. Murrayn ja Farringtonin (2008) mukaan myös lapsen puolelta voi esim. etäisyys, kyydin puute ja rajoitetut taloudelliset voimavarat sen hetkisen huoltajan tai hoitajan osalta koitua ylitsepääsemättömiksi esteiksi lapsen ja vankilassa olevan vanhemman välille.

6.2 Vankeus ja lapsen oirehdinta

Tutkimustulokset osoittivat, että vanhemman vankeusrangaistus voi aiheuttaa lapselle monenlaista oireilua. Oirehdinta näkyy mm. psyykkisinä, sosiaalisina ja emotionaalisina ongelmina sekä käyttäytymisongelmina. Tutkimukset antoivat osviittaa myös siitä, että aina vanhemman vankeusrangaistuksen vaikutukset eivät ole negatiivisia ja että vaikutukset ovat yksilöllisiä.

Tulokset osoittavat vanhemman vankeusrangaistuksen aiheuttavan lapselle mm. käytöshäiriöitä, psykologisia ongelmia sekä oppimis- ja työllistymisvaikeuksia (Coping-tutkimus 2013.) Nylanderin ym. (2018) mukaan lapsilla esiintyy vaihtelevasti surullisuutta, vetäytymistä, huonoa itsetuntoa, vuolasta itkua, masennusta, lintsaamista, päihteiden käyttöä, karkailua ja aggressiivista käytöstä. Masennus, vihan ja pelon tunteet sekä syyllisyys on yhdistetty

posttraumaattisen stressihäiriöön (Murray & Farrington 2008). Coping- tutkimus (2013) listaa vanhemman vankeusrangaistuksen aiheuttavan lapselle mm. surun, menetyksen, hämmennyksen ja vihan tunteita. Näiden lisäksi lapsi voi kärsiä erilaisista ahdistuneisuushäiriöistä sekä masennuksesta. Lapsella voi esiintyä myös uniongelmia, syömishäiriöitä ja stressiä, ja hän voi muuttua salailevaksi ja vetäytyväksi tai käyttäytyä huomionhakuisesti. (Coping-tutkimus 2013; Murray & Farrington 2008.) Turneyn ja Godsellin (2018) tutkimuksessa vankien lapsilla ilmeni mm. huomionhakuisuutta, aggressiivisuutta, tappeluita, tavaroiden tuhoamista sekä koulupoissaoloja. Emoryn (2018) ja Millerin (2006) tutkimuksissa lapsilla näyttäytyi niin ikään aggressiivisuutta sekä lisäksi antisosiaalisuutta, vetäytyneisyyttä ja rikollisuutta.

6.3 Sosiaaliset ulottuvuudet

Stigman eli leimautumisen on tutkimuksissa osoitettu olevan vanhemman vankeuden aiheuttama seuraus lapselle. Leimautumisella viitataan tässä opinäytetyössä toisten ihmisten lapsiin kohdistamiin epäilyihin, ennakkoluuloihin ja negatiivisiin kommentteihin. (Murray & Farrington 2008; Turney & Godsell 2018.) Lapset luonnollisesti haluavat kokea yhteenkuuluvuuden tunteita ja haluavat kuulua joukkoon eivätkä olla syrjäytettyjä tai leimattuja. Vanhemman vankeusrangaistuksen on kuitenkin osoitettu aiheuttavan leimautumista ja kiusaamista. Coping-tutkimus (2013) esittää, että vanhemman vankeus johtaa herkästi siihen, että lasta aletaan pitämään erilaisena tai ei-toivottuna seurana ja hänet kategorioidaan ”heihin” ”meidän” sijaan. Vangin

lapsen -leima ei välttämättä herätä myötätuntoa ja leimaamista saattaa tapahtua useilta eri tahoilta, kuten esim. vankilahenkilökunnalta, kouluhenkilöstöltä ja ystävien vanhemmilta. Jotkut lapset kokevat verbaalista kiusaamista paitsi kavereittensa myös esimerkiksi opettajien taholta. (Coping-tutkimus 2013; Murray & Farrington 2008.)

Tärkein stigmaan yhdistetty tunne on **häpeä** (Coping-tutkimus 2013; Nosek ym. 2019). Coping-tutkimuksen (2013) mukaan vankien lapset tuntevat usein häpeää vanhemman vankeusrangaistuksesta. Monia lapsia varjostaa häpeä ja hylätyksi tulemisen pelko sekä pelko siitä, että heitäkin aletaan kohdella rikollisina. Häpeä voi aiheuttaa lapselle arvottomuuden tunnetta ja johtaa siihen, että lapsi alkaa vältellä sosiaalisia tilanteita. Myös Turney ja Godsell (2018) toteavat tutkimuksessaan, että vanhemman vankeusrangaistuksen aiheuttama leimautuminen ja häpeä voivat haitata merkittävästi lapsen sosiaalisia suhteita, sosiaalista kanssakäymistä sekä oppimista.

Tutkimuksissa ilmeni, että vanhemman vankeuteen ja rikokseen liittyviä asioista usein **salataan** tai siihen liittyvistä asioista **valehdellaan** negatiivisen suhtautumisen pelossa. Vankeus voi olla asia, jota perhe yrittää salata ja siihen johtaneista syistä valehdellaan lähipiiriin lisäksi myös lapselle. Ja vaikka lapsi tietäisi totuuden, häntä saatetaan pyytää olemaan kertomatta totuutta todellisesta tilanteesta. (Richards 1992.)

Coping-tutkimuksen (2013) mukaan leimatuksi ja kiusatuksi tulemisen pelko voi saada lapsen kokemaan, että hänen täytyy salata tieto vanhemman vankeusrangaistuksesta ja tämä kasvattaa riskiä altistua mielenterveysongelmille.

Salailu voi myös aiheuttaa lapsille mm. uniongelmia ja psyykkistä oireilua. Jotkut lapset pelkäävät leimaautumista niin paljon, että salaavat tiedon opettajiltaan, luokkakavereiltaan ja ystäviltään, jotta välttäisivät kiusatuksi tai hylätyksi joutumisen. Tämän vuoksi lasten ongelmat jäävät usein piiloon ja huomaamatta (McGinley & Jones 2018; Coping-tutkimus 2013). Suojellakseen itseään ja välttääkseen hylätyksi ja kiusatuksi tulemisen lapsi saattaa vetäytyä merkityksellisistä ihmissuhteista ja sosiaalisista kontakteista (Miller 2006; Coping-tutkimus 2013).

6.4 Koulunkäynnin ongelmat

Tutkimukset osoittivat, että vanhemman vankeusrangaistus voi aiheuttaa lapselle ongelmia koulunkäyntiin, koulutukseen ja työllistymiseen liittyen. Nylanderin ym. (2018) tutkimuksessa lapset kokivat koulussa heikompaa hyvinvointia ja heidät asetettiin erityisopetukseen muita lapsia useammin. Lisäksi heillä oli suurempi riski jäädä ilman lisäkoulutusta.

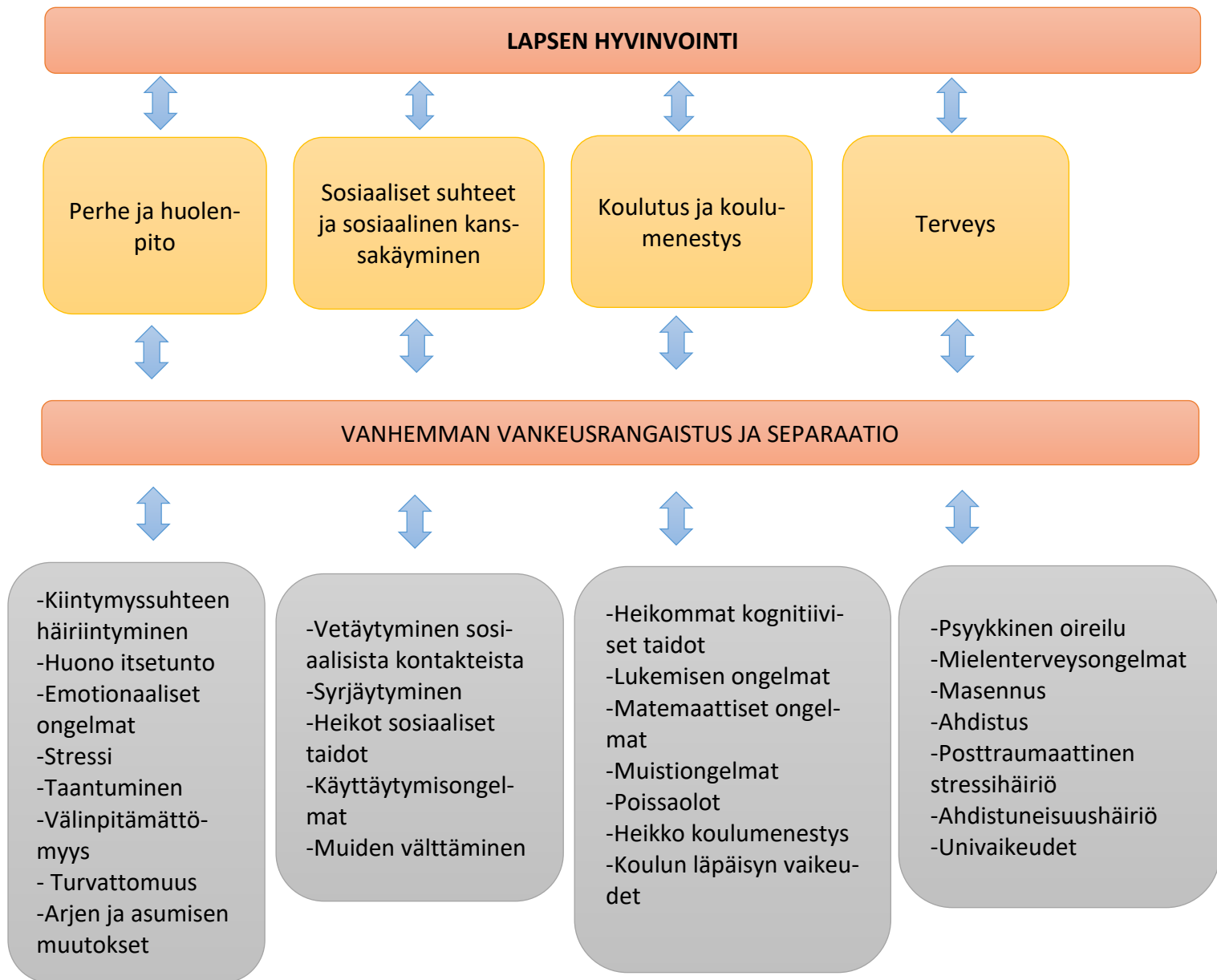
Murrayn ja Farringtonin (2008) sekä Coping-tutkimuksen (2013) mukaan vankien lapsilla on yleensä ongelmia koulun läpäisemisessä. Esimerkiksi varhaislapsuudessa koettu vanhemman vankeus on heidän mukaansa yhdistettävissä heikompiin kognitiivisiin taitoihin, lukemisen ja matematiikan vaikeuksiin sekä muistiongelmiin. Lapsilla on myös suurentunut riski jäädä luokalle tai tulla erotetuksi. Turney ja Godsell (2018) todentavat, että lapsilla, joiden vanhempi on aiemmin ollut vankilassa, on matalampi koulutustaso, heikompi akateeminen suorituskkyky ja enemmän koulupoissaoloja kuin lapsilla, joiden

vanhempaa ei ollut koskaan vangittu. Lisäksi tutkimukset osoittivat, että vankeuden aiheuttama kiusaaminen vaikutti osaltaan koulunkäyntiin ja koulu-poissaoloihin ja näin ollen koulumenestykseen (Coping-tutkimus 2013; Murray & Farrington 2008).

6.5 Positiiviset seuraukset

Tähän asti aineistosta käy ilmi, että vanhemman vankeusrangaistus heijastuu pääsääntöisesti negatiivisesti lapsen elämään. Richards (1992) kuitenkin muistuttaa, että vanhemman vankeudella voi olla myös positiivisia seurauksia ja näitä positiivisia seurauksia ei tulisi unohtaa. Vanhemman vankeus saattaa esimerkiksi katkaista pitkään jatkuneen väkivallan tai kaltoinkohtelun kierteen tai alkoholinhuuruisen elämän sivustaseuraamisen. Vankeuden myötä lapsen elämä saattaa edellä mainittujen asioiden osalta tasapainottua ja se antaa lapselle mahdollisuuden tavata vanhempaa kerrankin selvinpäin. (Richards 1992; Humphreys 2018.) Emoryn (2018) tutkimuksessa jotkut lapset osasivat kääntää vanhemman vankeuden positiivisesti edukseen, kun vankeuden myötä he saivat ”koviksen” statuksen ja täten osakseen pelonsekaista ihailua.

Lopuksi Kuviossa 4 on esitelty tutkimuksen keskeisiä tuloksia.

Kuvio 4. Vanhemman vankeusrangaistuksen ja separaation heijastuminen lapsen hyvinvointiin.

7 Pohdinta

7.1 Tulosten tarkastelu

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä omaa sekä alalla työskentelevien tietoutta ja ymmärrystä vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumisesta lapsen hyvinvointiin. Tämän lisäksi haluttiin selvittää, miten separaatio näytetään vanhemman vankeusrangaistuksen yhteydessä. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisesti laadullisen sisällönanalyysin keinoin teemoittamalla. Tutkimuksella saadut tulokset osoittivat, että vanhemman vankeusrangaistus ja sen aiheuttama lapsen ja vanhemman välinen separaatio heijastuvat monin eri tavoin lapsen elämään ja hyvinvointiin.

Tulokset osoittivat, että vanhemman vankeusrangaistus voi aiheuttaa lapselle monenlaista oireilua. Oirehdinta näkyi mm. psyykkisinä, sosiaalisina ja emotionaalisina ongelmina sekä käyttäytymisongelmina. Tulosten mukaan lapsilla esiintyi vaihtelevasti surullisuutta, vetäytymistä, huonoa itsetuntoa, vuorokauden itkuja, masennusta, lintsaamista, päihteiden käyttöä, karkailua ja aggressiivista käytöstä. Lisäksi kävi ilmi, että lapsella voi esiintyä uniongelmia, syömishäiriöitä sekä stressiä ja lapsi voi muuttua huomionhakuiseksi tai salailevaksi ja vetäytyväksi. (Nylander ym. 2018; Murray & Farrington 2008; Coping-tutkimus 2013.)

Tulosten mukaan vanhemman vankeudella oli lapsen myös sosiaalisia ulottuvuuksia. Vanhemman vankeusrangaistus toi mukanaan mm. stigman ja häpeän ja näiden myötä salailun ja valehtelun. Vankien lapsia pidettiin herkästi erilaisina ja ei-toivottuna seurana, mikä taas johti usein kiusaamiseen. Leimautumisen ja kiusatuksi tulemisen pelko sai lapset salailemaan tai valehtelemaan vanhemman vankeusrangaistuksesta. Nämä puolestaan kasvattavat huomattavasti riskiä altistua mielenterveysongelmille, psyykkiselle oireilulle ja univaikeuksille. (Coping 2013; Nosek ym. 2019; McGinley & Jones 2018.) Vanhemman vankeusrangaistuksen aiheuttama leimautuminen ja häpeä haittasi lapsen sosiaalisia suhteita, sosiaalista kanssakäymistä sekä oppimista. (Turney & Godsell 2018.)

Tulosten mukaan vanhemman vankeusrangaistus heijastui myös lapsen koulunkäyntiin ja koulumenestykseen. Vankien lapsilla katsottiin olevan vaikeuksia mm. kognitiivisissa ja matemaattisissa osioissa sekä muistissa. He myös tarvitsivat useammin erityisopetusta. (Nylander ym. 2018.) Lisäksi vankien lapsilla oli enemmän koulupoissaoloja, heikompi akateeminen suorituskky ja ylipäättään enemmän vaikeuksia läpäistä koulu kuin niillä lapsilla, joiden vanhempi ei ollut vankilassa (Turney & Godsell 2018; Coping-tutkimus 2013; Murray & Farrington 2008).

Tulokset osoittivat, että vanhemman vankeusrangaistus on yksi syy lapsen ja vanhemman väliseen tahattomaan erottamiseen (separaatio). Ja tämä ero heijastui lapsen elämään mm. lapsi – vanhempi -suhteen vuorovaikutuksen muutoksilla ja mahdollisilla asumisen ja huolenpidon vaihdoksilla. Separaatio häiritsi ja muutti lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta ja näin ollen

vahingoitti lasta. Kiintymyssuhteen häiriintyminen voi johtaa lapsella sulkeutuneisuuteen, taantumiseen, välinpitämättömyyteen ja masennukseen.

(Humphreys 2018; Nosek, ym. 2019.) Lisäksi tuloksista ilmeni, että separaatio lisäsi todennäköisyyttä mm. negatiiviselle vanhemmuuskäyttäytymiselle ja epävarmalle kiintymyssuhteelle, jotka puolestaan olivat yhdistettävissä lisäämään riskiä heikompiin sosiaalisiin taitoihin, ongelmakäyttäytymiseen ja sopeutumattomuuteen ja näin ollen vaikuttivat heikentävästi lapsen hyvinvointiin. (Mok ym. 2018; Nosek ym. 2018.)

Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että vanhemman vankeusrangaistus heijastuu lapsen hyvinvointiin pääosin negatiivisesti. Tuloksista kävi kuitenkin ilmi, että vanhemman vankeusrangaistuksella voi olla myös positiivisia seuraamuksia. Vankeuden myötä saattoi loppua pitkään jatkunut alkoholin, väkivallan tai kaltoinkohtelun kierre. Edellä mainittujen asioiden osalta lapsen elämä saattoi tasapainottua ja se antoi lapselle mahdollisuuden tavata vanhempaa kerrankin selvinpäin. (Richards 1992; Humphreys 2018.)

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tämän opinnäytetyön aihe täyttää hyvän aiheen kriteerit eli aihe on kiinnostanut tutkijaa, se on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkityksellinen. Se istuu tutkijan tutkinto-ohjelmaan ja tutkija on oppinut itsekin tutkimusta tehdessään (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 77–78). Koko tämän opinnäytetyöprosessin ajan kirjallisuuskatsauksen tekoa on ohjannut hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkimuksen alusta loppuun on huomioitu muiden saavutukset,

toisten töiden kunnioittaminen ja arvostaminen sekä asianmukainen huomioiminen. Viittaukset on asianmukaisesti merkitty niin, että alkuperäiselle kirjoittajalle on annettu arvoa. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen teossa on hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti noudatettu rehellisyyttä, tarkkuutta ja yleistä huolellisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Yleisesti ottaen tutkimuksen luotettavuutta voidaan katsoa heikentävän työn aikataulun kiireellisyys ja se, että tutkimus on toteutettu yksilötyönä. Lisättäköön myös, että käännökset englannin kielestä suomen kielelle on tehty tutkijan oman parhaan kielitaidon mukaisesti ja aineiston analysointi toteutettu tutkijan parhaan käsityksen mukaan. Tutkimuksen luotettavuutta lujittaa puolestaan se, että tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys on määritelty ja perusteltu ja koko prosessi on edennyt mahdollisimman läpinäkyvästi ja johdonmukaisesti (Kangasniemi ym. 2013, 297). Tutkimuskysymyksiä muutettiin ja tarkennettiin tutkimuksen edetessä, pitäen fokus itse asiassa. Aineistojen haku tehtiin huolellisesti sopiviin tietokantoihin ja lopullinen aineisto koostuukin pääosin vertaisarvioiduista tieteellisistä tutkimuksista ja artikkeleista, jotka vahvistavat tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen tulosten julkaisemisessa on ensiarvoisen tärkeää, että tulokset raportoidaan rehellisesti ja avoimesti. Myös tutkittavien tietosuojan takaamisen tulee olla ehdotonta ja tutkimusta julkaistaessa on säilytettävä tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti. (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2019, 8–9.) Koska tämä opinnäytetyö on tehty kirjallisuuskatsauksena, ei sitä tehdessä ole olennaisesti tarvinnut miettiä anonymiteettiä, lupa-asioihin tai henkilötietojen käsittelyyn liittyviä asioita.

7.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusideat

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä omaa sekä alalla työskentelevien tietoutta ja ymmärrystä vanhemman vankeusrangaistuksen heijastumisesta lapsen hyvinvointiin sekä tuoda esille, miten lapsen ja vanhemman välinen separaatio näyttäytyy vankeusrangaistuksen yhteydessä. Kirjallisuuskatsaus menetelmänä oli sopiva opinnäytetyön tarkoitukseen, sillä tutkijaa kiinnosti, onko aiheesta tehty aiempaa tutkimusta ja kuinka paljon. Aineiston analysointi oli koko prosessin haastavin vaihe. Sopivan analysointitavan hahmottaminen ja löytäminen tuntui vaikealta ja siksi lopulta tutkimuksessa käytettiin sisällönanalyysin tukena teemoittelua. Tutkijan oli vaikea toteuttaa juuri tietynlaista analysointitapaa, ja tämä yhdistäminen tuntui tutkijalle itselleen luontevimmalta ja ymmärrettävimmältä ja näin ollen analysointi on toteutettu tutkijan parhaan käsityksen mukaan.

Tutkimuksen tulokset antoivat tärkeitä vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Vanhemman vankeusrangaistuksen voidaan katsoa heijastuvan lapsen hyvinvointiin monella eri tavalla ja oirehdinta ilmeni tutkimustuloksissa lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta melko kokonaisvaltaisesti. Vanhemman vankeusrangaistus ja sen aiheuttama lapsen ja vanhemman välinen separaatio näyttäytyi konkreettisesti niin arjen muutoksissa kuin lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Sen lisäksi vankeus heijastui lapsen elämään mm. sosiaalisina, psyykkisinä ja emotionaalisina vaikeuksina sekä käyttäytymis- ja koulunkäynnin ongelmina. Leimautuminen, katkenneet kiintymyssuhteet, hoidon puute ja sosiaaliset ongelmat lisäsivät merkittävästi lasten riskiä epäsosiaaliseen käytökseen ja mielenterveysongelmiin.

Niin kuin tutkimuksen teoriaosuudessa on tuotu esille, lapsen hyvinvointi koostuu muun muassa hyvistä perhesuhteista ja huolenpidosta, sosiaalisista suhteista, terveydestä ja koulutuksesta. Tutkimustulokset osoittivat, että vanhemman vankeusrangaistus heijastuu kaikkiin näihin edellä mainittuihin osaluokkiin. Tutkimuksen myötä voitaneen siis todeta, että vanhemman vankeusrangaistus heijastuu merkittävästi lapsen hyvinvointiin.

Tutkimuksen ajankohtaisuutta vahvistaa entisestään meneillään vallitseva koronapandemia, joka on vaikuttanut vankien ja heidän lastensa väliseen yhteydenpitoon. Vierailuja vankiloihin on tilanteen mukaan rajoitettu tai estetty kokonaan ja poistumislupia on rajattu. Lasten oikeuksien sopimus velvoittaa, että lasta koskevia päätöksiä tehtäessä tulee ottaa huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Lapsen etua tulisi arvioida myös tehtäessä hänen vanhempiaan koskevia päätöksiä. Vanhemmasta erossa asuvalla lapsella on sopimuksen mukaan oikeus tavata vanhempiaan ja olla heihin yhteydessä säännöllisesti. Valitettavasti näin ei koronan vuoksi välttämättä tapahdu. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2020.) Lapintie kriminaalihuollon tukisäätiöstä pohtiikin, miten se on toteutunut ja miten sitä on tarkasteltu korona-aikana.

Tällä hetkellä kotimaista tutkimusta vankien lapsista ja vanhemman vankeusrangaistuksen vaikutuksista lapsiin ei juurikaan ole. On kuitenkin todettu, että lapsilla on selkeä tuen ja avun tarve, jos vanhempi joutuu vankilaan (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2020). Tarja Sassin (2020) mukaan julkisissa palveluissa ei kuitenkaan usein tunnisteta tätä vankien perheiden ja lasten tuen tar-

vetta. Tämän vuoksi tämän tutkimuksen tulokset ovat merkityksellisiä ja hyödynnettävissä sosiaaalialalla ja kentillä, joissa työskennellään vankien lasten kanssa.

Suomessa tulisi ehdottomasti tehdä lisää tieteellistä tutkimusta vanhemman vankeusrangaistuksen vaikutuksista lapseen sekä interventioita vankien lasten oikeanlaiseen ja oikeanaikaiseen tukemiseen ja auttamiseen. Kansainväliset tutkimustulokset pohjautuvat tällä hetkellä pitkälti vanhempien ja muiden huoltajien tai hoitajien näkemyksiin ja haastatteluihin, joten tutkimuksia, joissa lasten oma ääni tulee kuuluviin, olisi tarpeellista tehdä enemmän. Olisi myös kiinnostavaa tietää, onko vanhemman vankeuden aiheuttamilla vaikutuksilla eroa sen mukaan, onko vangittuna isä vai äiti.

Lähteet

Aaron, L. & Dallaire, D. 2009. Parental Incarceration and Multiple Risk Experiences: Effects on Family Dynamics and Children's Delinquency. *Journal of Youth Adolescence*, 39, 12, 1471–1484. Viitattu 14.11.2020. <https://janet.finna.fi/ProQuestCentral>.

Aineistohallinnan suunnittelu. Tietoarkisto. Viitattu 26.10.2020. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistohallinta/aineistohallinnan-suunnittelu/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Verkkojulkaisu. Viitattu 10.12.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. 2019. Arene ry. Viitattu 11.12.2020. <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>.

Andersson, G. 1989. Pieni ja poissa kotoa. Tutkimus pikkulapsista ja heidän suhteestaan aikuisiin laitoksissa, sijaishuoneissa ja kotona. Helsinki: Valtion painatuskeskus

Broberg, M. 2010. Uusiperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D52/2010. Viitattu 5.10.2020. <https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/63343/diss2010broberg.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Coping. 2013. Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health. Viitattu 24.11.2020. <https://childrenofprisoners.eu/wp-content/uploads/2019/02/COPINGFinal.pdf>.

Emory, A. 2018. Explaining the Consequences of Paternal Incarceration for Children's Behavioral Problems. *Interdisciplinary Journal of Applied Family Science*, 67, 2, 302–319. Viitattu 13.11.2020. <https://janet.finna.fi>, ProQuest Central.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Forsen, K., Laine, K. & Tähtinen, J. Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Julkaisussa *Marginaalit ja sosiaalityö*. Toim. K. Juhila, H. Forsberg & I. Roivainen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 81–106. Viitattu 5.10.2020. <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/yfi/tutkimus/sophi/51-75/SoPhi65.pdf#page=82>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Humphreys, K. 2018. Future Directions in the Study and Treatment of Parent–Child Separation. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 48,1, 166–178. Viitattu 15.11.2020. <https://janet.finna.fi>, ProQuest Central.

Jallinoja, R. 1985. Johdatus perhesosiologiaan. Helsinki: WSOY.

Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & R-L Ääri. 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Digipaino

Jyväskylän yliopisto. 2016. Teemoittelu. Viitattu 27.11.2020. [Teemoittelu – Jyväskylän yliopiston Koppa \(jyu.fi\)](https://www.jyu.fi/teemoittelu)

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede*; 25, 4; 291–301

Karsikas, V. 2003. Perhe muurin toisella puolella. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003. Viitattu 6.10.2020. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/kX66Am1fz/1_2003_Perhe_muurin_toisella_puolella.pdf

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2010. Lapsen oikeudet koskevat myös vankien lapsia. Viitattu 7.10.2020. <https://www.krits.fi/wp-content/uploads/2019/08/Lapsen-oikeudet-koskevat-my%C3%B6s-vankien-lapsia-verkkojulkaisu.pdf>

Laine, M. 2002. Vankiyhteisö sosiaalisena ilmiönä. Julkaisussa Vankeinhoidon perusteet. Toim. M. Salminen & K. Toivonen. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002, 137–144.

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Suomen yliopistopaino

Mc. Ginley, M. & Jones, C. 2018. Growing Up with Parental Imprisonment: Children's Experiences of Managing Stigma, Secrecy and Shame. *Practice*, 30, 5, 341–357. Viitattu 12.11.2020. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.

Miller, K. 2006. The Impact of Parental Incarceration on Children: An Emerging Need for Effective Interventions. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23,4, 472–486. Viitattu 16.11.2020. <https://janet.finna.fi>, ProQuest Central.

Minkkinen, J. 2015. Lapsen hyvinvointimalli. Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. Viitattu 25.9.2020. <http://citeaserx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1002.5729&rep=rep1&type=pdf>

Mok, P., Astrup, A., Carr, M., Antonsen, S., Webb, R. & Pedersen, C. 2018 Experience of Child–Parent Separation and Later Risk of Violent Criminality. *American Journal of Preventive Medicine*, 55, 2, 178–186. Viitattu 17.11.2020. <https://janet.finna.fi>, ProQuest Central.

- Murray, J. & Farrington, D. 2008. Parental imprisonment: Long-lasting effects on boys' internalizing problems through the life course. *Development and Psychopathology*, 20, 2, 273–290. Viitattu 11.11.2020. <https://janet.finna.fi>, ProQuest Central.
- Nosek, M., Stillman, J. & Zachary, W. 2019. Youth Experiences of Parent Incarceration: Doing Time From Both Sides. *Journal of Psychosocial Nursing & Mental Health Services*, 57, 6, 22–29. Viitattu 20.11.2020. <https://janet.finna.fi>, ProQuest Central.
- Nylander, P-Å., Källström, Å. & Hellfeldt, K. 2018. After a childhood with a parent in prison – relationships and well-being as a child and young adult. *International Journal of prisoner health*, 14, 1, 34–45. Viitattu 13.11.2020. <https://janet.finna.fi>, Cinahl.
- Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Julkaisussa *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Toim. H. Forsberg & R. Nätkin. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.
- Pohjola, K. 2005. Perhe ja lapsen perhe. Julkaisussa *Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot*. Toim. M. Reijonen 43–60. Keuruu: Otava
- Raninen, J. 2013. Isänä vankilassa. *Vanhemmuus vankilassa ja sen vaikutukset lapsiin*. Mediapinta.
- Richards, M. 1992. The separation of children and parents: some issues and problems. Julkaisussa *Prisoner's children. What are the issues?* Toim. R. Shaw 3–13. Lontoo ja New York: Routledge.
- Rikosseuraamuslaitos. 2020. Vankilat. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat.html>
- Rutter, B. 1990. *Lapseniko sijaishotiin?* Helsinki: Otava

Sassi, T. 2020. Milloin vankien lapset tulevat näkyviksi? Viitattu 15.12.2020. <https://www.kritsi.fi/2020/06/milloin-vankien-lapset-tulevat-nakyviksi/>.

Turney, K. & Goodsell, R. 2018. Parental Incarceration and Children's Well-being. The future of children, 28, 1, 147–164. Viitattu 15.11.2020. <https://janet.finna.fi>, ProQuest Central.

Valjakka, E. 2002. Lapsen huolto, asuminen ja tapaamisoikeus. Julkaisussa Lapsen asema erossa. Toim. M. Litmala. Helsinki: WSOY.

Vornanen, R. 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Toim. Maritta Törrönen. Tummavuoren kirjapaino: Vantaa.

Liitteet

Liite 1. Valitut tutkimusartikkelit

Tutkimuksen tekijät, julkaisuvuosi	Artikkelin nimi	Julkaisupaikka
Joseph Murray & David P. Farrington 2008	Parental imprisonment: Long-lasting effects on boys' internalizing problems through the life course	Development and Psychopathology 20 (1), 273–290
Maria Mc. Ginley & Christine Jones 2018	Growing Up with Parental Imprisonment: Children's Experiences of Managing Stigma, Secrecy and Shame	Practice, 30(5): 341–357
EU-Hanke. Adele Jones & Wainaina Wozna 2011	COPING (Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health)	University of Huddersfield. Euhanke.
Kirstin Turney & Rebecca Goodsell 2018	Parental Incarceration and Children's Wellbeing	The future of children VOL. 28 / NO. 1
Lauren Aaron & Danielle H. Dallaire 2009	Parental Incarceration and Multiple Risk Experiences: Effects on Family Dynamics and Children's Delinquency	Journal of Youth Adolescence 39(12): 1471–1484
Per-Åke Nylander, Åsa Källström & Karin Hellfeldt 2018	After a childhood with a parent in prison – relationships and well-being as a child and young adult	International journal of prisoner health 14 (1): 34–45

Allison Dwyer Emory 2018	Explaining the Consequences of Paternal Incarceration for Children's Behavioral Problems	Family Relations, Interdisciplinary Journal of Applied Family Science 67 (2): 302–319
Keva M. Miller 2006	The Impact of Parental Incarceration on Children: An Emerging Need for Effective Interventions	Child and Adolescent Social Work Journal, 23 (4): 472–486
Kathrin. L. Huphreys 2018	Future Directions in the Study and Treatment of Parent–Child Separation	Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology. 48(1): 166–178
Pearl L.H. Mok, Aske Ast-rup, Matthew J. Carr, Sus-sie Antonsen, Roger T. Webb & Carsten B. Peder-sen 2018	Experience of Child–Parent Separation and Later Risk of Violent Criminality	American Journal of Preventive Medicine 55(2): 178–186
Nosek Marcianna, Jessica Arteaga Stillman & Whe-lan, Zachary 2019	Youth Experiences of Parent Incarceration: Doing Time From Both Sides	Journal of Psychosocial Nursing & Mental Health Services Vol. 57 (6): 22–29
Martin Richards 1992	The separation of children and parents: some issues and problems	Prisoners' children – What are the issues?

Liite 2. Aineistonhallintasuunnitelma

Vanhemman vankeusrangaistuksen heijastuminen lapsen hyvinvointiin

1. Aineiston yleiskuvaus

Kuvaile, millaiseen aineistoon opinnäytetyösi perustuu. Millaista aineistoa kerätään, tuotetaan tai käytetään uudelleen? Missä tiedostomuodossa aineisto on?

Tutkimusaineistoni elinkaari lähtee siitä, että teen opinnäytetyösuunnitelman sekä aineistonhallintasuunnitelman, joihin sisältyvät aineiston kuvailu ja käsittely sekä aineistonkeruun suunnittelu ja toteutus. Sitten aineisto analysoidaan ja tulokset julkaistaan ja arkistoidaan. Mahdollisesti aineistoani voidaan jatkokäyttää esim. uusissa tutkimuksissa, opetuksessa tai opiskelussa.

Tutkimuskysymykseni määrittelevät pitkälti sen, mitä tietoa ja minkälaista aineistoa opinnäytetyöhöni kerään. Koska opinnäytetyöni on kirjallisuuskatsaus, aineistoni koostuu aiemmin hankitusta tiedosta tieteellisistä tutkimuksista ja tutkimusartikkeleista, jotka löytyvät verkosta. Aineisto tulee olemaan mitä luultavammin tekstiä ja tilastoja, jotka luultavasti ovat .pdf tai .docx. muodoissa. Kerään aineistoni eri tietokannoista tarkoin valituilla hakusanoilla (mm. Cinahl EbSCO, ProQuest Central, Google Scholar) sekä manuaalihakua käyttäen. Kuvaan tai kirjaan ylös kaikki tiedonhakuni vaiheet ja eri hakulausekkeet. Tallennan löytämäni tutkimukset PDF-tiedostoina omalle koneelleni tai koulun tarjoamaan tallennuspaikkaan, jossa säilytän niitä turvallisesti. Esim. OneDrivessä on se etu, että pääsen tiedostoihin käsiksi, milloin ja missä vain eri laitteilla.

Miten aineiston yhtenäisyys ja laatu varmistetaan?

Pyrin varmistamaan aineiston laadun tarkastelemalla mm. tutkimuksen tai artikkelin ajankohtaa ja tuoreutta, julkaisijaa, onko sisältö tieteellinen tutkimus tai onko artikkeli vertaisarvioitu. Koska aineisto tallennetaan OneDriveen ja koska työ on kirjallisuuskatsaus, eikä esim. ole litteroitavaa, ei aineistoa tarvitse muuttaa.

2. Eettiset periaatteet ja lainsäädäntö

Mitä juridisia seikkoja liittyy aineistonhallintaan (esim. tietosuojalaki ja muu aineiston käsittelyyn liittyvä lainsäädäntö)?

Tietoturvallisuudella ja tietoturvalle tarkoitetaan tietojen, järjestelmien ja tietoliikenteen suojausta. Riippumatta siitä onko aineisto suojattu tekijänoikeuksilla, aineiston tekijöiden määrittäminen on olennaista, sillä mikäli aineistoa myöhemmin käytetään, jatkokäyttäjät viittaavat omissa tutkimuksissaan aineistoon ja sen tekijöihin (Aineistohallinnan suunnittelu n.d)

Koska en kerää aineistoani empiirisesti ulkopuolisilta ihmisiltä, vaan työ toteutetaan kirjallisuuskatsauksena, ei minun olennaisesti tarvitse miettiä henkilötietojen käsittelyyn, lupa-asioihin tai salassa pidettävien asiakirjojen käyttöoikeuksiin liittyviä asioita. Opinnäytetyölläni ei ole toimeksiantajaa, joten siltäkään osin ei sopimuksia ole. En myöskään kirjaa opinnäytetyöhöni omia tai muiden yhteystietoja.

Miten hallinnoit käyttämäsi, tuottamasi ja jakamasi aineiston oikeuksia? Onko aineisto salassa pidettävää?

Aineistoa ei jaeta kenellekään. Aineisto ei ole salassa pidettävää.

2. Dokumentointi ja metatiedot

Miten dokumentoit aineistosi, jotta se on löydettävissä, saavutettavissa, yhteen toimiva ja uudelleen käytettävissä sekä itseäsi että muita varten?

Opinnäytetyössäni tulen kertomaan mahdollisimman läpinäkyvästi aineistoni keruun. Kirjaan ylös aineiston keruun eri vaiheet. Eri tietokantojen hakulausekkeet ja hakutulokset taulukoin itselleni, jotta niihin on helppo tarvittaessa palata. Kirjaan koko opinnäytetyöprosessin aikana ylös lähdeaineistojen tiedot eli luettelen esimerkiksi käyttämäni kirjojen ja artikkeleiden rekisteritiedot. Opinnäytetyöni valmistuttua se julkaistaan Theseus-tietokannassa.

3. Tallentaminen ja varmuuskopiointi opinnäytetyön tekemisen aikana

Minne aineistosi tallennetaan ja miten se varmuuskopioidaan?

Tallennan aineistoni minun omaan korkeakouluni (JAMK) OneDrive kansioon.

Kuka valvoo pääsyä aineistoon, ja miten suojattua pääsyä aineistoon valvotaan?

Minä itse olen vastuussa siitä, ettei aineisto pääse ulkopuolisten saataville. OneDrive kansioon, jossa aineistoni on, ei ole pääsyä muilla kuin minulla itselläni. Aineistoni ei kuitenkaan sisällä salassa pidettävää tietoa, joten minun ei tarvitse olennaisesti miettiä lupa-asioihin ja salassa pidettävien asiakirjojen käyttöoikeuksiin liittyviä asioita.

4. Aineiston tallentaminen, avaaminen ja arkistointi opinnäytetyön loputtua

Mikä osa aineistosta voidaan asettaa avoimesti saataville tai julkaista? Missä ja milloin aineisto tai siihen liittyvät metatiedot asetetaan saataville?

Opinnäytetyöni valmistuttua se julkaistaan Theseus-tietokannassa. Aineistoni ei sisällä salassa pidettävää materiaalia, joten sen voi julkista kokonaisuudessaan. Hävitän aineistoni työni loppuksi poistamalla tallentamani tiedostot. Opinnäytetyön ja valmistumiseni jälkeen pilvipalvelun JAMK-tunnukset poistuvat muutenkin kokonaan. Tarvittaessa voisin hyödyntää poisto-ohjelmaa, jolloin poistettua aineistoa ei voisi enää palauttaa, mutta en usko sen olevan tarpeellista, koska oma aineistoni ei tule sisältämään salassa pidettävää materiaalia.

Mihin tutkimusaineisto arkistoidaan ja kuinka pitkäksi ajaksi?

Aineisto poistetaan OneDrive kansioistani opinnäytetyön loppuksi, kun se on arvioitu.

5. Aineistohallinnan vastuut ja resurssit

Kuka vastaa aineistohallinnasta eri vaiheissa? Tarvitaanko erillisiä resursseja?

Minä itse opinnäytetyöntekijänä vastaan aineistohallinnasta, eikä siihen tarvita erillisiä resursseja.